

Gravminnene til de første professorene i medisin i Norge

Michael 2021; 18: 366–72.

På Vår Frelzers gravlund og Krist kirkegård i Oslo finnes gravminner over Norges første medisinske professorer. De maner til både medisinhistorisk og kulturhistorisk ettertanke.

Da medisinstudiet startet opp ved det nye universitetet i Christiania høsten 1814, var det kun tre professorer ved Det medisinske fakultet. Etter ti år kom det en til (1). Det var oversiktlige forhold. Disse fire var på mange måter *founding fathers* i norsk medisin.

Den første av dem, Michael Skjelderup (1769–1852), har gitt navn til tidsskriftet som du nå leser: *Michael*. Han døde i april 1852, og Det medisinske Selskab besluttet enstemmig samme år at det skulle settes opp et monument på graven (2). Planen var opprinnelig en «Bautasteen af huggen og sleben Granit» med en simpel inskripsjon, som det het, men man fant etter hvert ut at «et mere fremtrædende Gravminde» var på sin plass (3). Tiden gikk og lite skjedde, angivelig «paa Grund af forskjellige hidtil uovervundne Hindringer» (4). Etter seks år var det i november 1858 endelig klart (3).

Monumentet ble praktfullt. Det var tegnet av arkitekt Wilhelm von Hanno (1826–82) og består av en høy granittsøyle med en innskrift forfattet av J.S. Welhaven (1807–73) (figur 1a-c) (3, 5). På toppen sitter en ugle, «Visdommens Sindbillede», utført i bronse i bildehoggeren Alexander Schiffelmanns verksted i Berlin (3). Avdukningen skjedde under stor deltagelse. Flere hundre mennesker, deriblant flere av regjeringens medlemmer, var til stede, står det i *Christiania-Postens* referat (6). Høytideligheten startet «paa det nye Universitet», og med universitetslærerne og «de nævnte Autoriteter i Spidsen» beveget denne store menneskemasse seg i prosesjon opp til kirkegården (3). Monumentet er enkelt å finne, og vel verdt et besøk (7).

Figur 1a-c: Michael Skjelderups gedigne gravminne på Vår Frelser's gravlund i Oslo. På toppen av granittsoylen sitter en ugle som blar i en bok og skuer tenksomt framfor seg. Den er utført av bildehoggeren Alexander Schiffelmann i Berlin (5). (Foto: Øivind Larsen, 2021)

Niels Berner Sørenssen (1774–1857), som blant annet ga klinisk undervisning i medisin, er gravlagt ved samme gravlund. På gravminnet skal Sørenssen være betitlet professor og hans kone Augusta som «Enkefru Professorinde» (8), men det er umulig å lese skriften i dag (figur 2a) (9). Gravstedet er vurdert til å være bevaringsverdig og gravminnet vil bli stående, ifølge Gravferdsetaten i Oslo (personlig meddelelse, 28.8.2020).

Figur 2a: Gravminnet til professor Niels Berner Sørenssen er i dårlig forfatning. Skriften er helt uleselig. Øverst på steinen ser vi imidlertid et velkjent relieff: Natten modellert av den danske bildehoggeren Bertel Thorvaldsen (1770–1844) i 1815 (9). Kanskje Det medisinske fakultet i Oslo skulle besørge en renovering av også denne gravstøtten? (Foto: Øivind Larsen 2021)

Figur 2b: Thorvaldsens relieff på Sørenssens grav. Uglen til høyre er her en attributt til den greske gudinnen Nyx (Foto: Erlend Hem 2021)

Gravstøtten til Frederik Holst (1791–1871) (10) ble renovert i forbindelse med 150-årsdagen for hans død i juni 2021 (11) (figur 3a og b). I graven ved siden av ligger Holsts sønneatter, Clara Holst (1868–1935), som var den første kvinne som disputerte i Norge (12). Gravene til første mann (1817) og første kvinne (1903) som disputerte i Norge, ligger altså rett ved siden av hverandre.

Den fjerde gravsteinen, over kirurgen Magnus Andreas Thulstrup (1769–1844), finnes på Krist kirkegård, ikke langt unna Vår Frelses gravlund, bak Deichmanske tidligere hovedbibliotek og Margaretakyrkan (13) (figur 4). Dette minnesmerket ble satt opp mange år etter Thulstrups død (14, 15). På et møte i Det norske medicinske Selskab høsten 1889 ble det opplyst at Thulstrups gravsted i mange år hadde vært uten minnesmerke, og at man nå ønsket å sette «en Mindesten paa hans Grav» (14). Arbeidet gikk raskt. Avdukingen skjedde allerede 18. mai 1890, og talen for dagen ble gjengitt i sin helhet på førstesiden av *Morgenbladet* (15). I motsetning til den store folkemengden som hadde vært samlet ved Skjelderups grav 32 år tidligere, var det ifølge *Morgenbladets* referat «en liden Forsamling» som var til stede ved avdukingen av Thulstrups gravminne. Det var sendt ut innbydelse til

Figur 3a: Frederik Holsts grav på Vår Frelzers gravlund i Oslo fotografert i august 2020. Teksten på gravminnet var så slitt at den var vanskelig å lese. (Foto: Erlend Hem)

Figur 3b: Frederik Holsts grav på Vår Frelzers gravlund i Oslo fotografert i juli 2021 etter renovering. Den innfelte marmorplata med tekst viste seg å være så forvitret at den måtte erstattes med en ny der teksten er reproduisert. (Foto: Erlend Hem)

hans gjenlevende elever, «ca. 50 i Tallet». Det var nøyaktig 46 år siden Thulstrups død. Omtrent 400 kroner ble samlet inn, og det var tilstrekkelig til en «særdeles smuk» obelisk fra Stavernområdet (15). Krist kirkegård, som nå kalles en minnepark, er åpen for publikum fra 1. mai til 1. oktober, men stengt i vinterhalvåret (16).

Ettertanke

Den anonyme skribenten som omtalte Skjelderups prektige gravminne i *Illustreret Nyhedsblad* i 1858, tok opp to problemer. For det første var det slik at selv om Vår Frelzers gravlund «gjemmer Støvet» av de fleste betydeligere menn i hovedstaden, var gravlundene «meget fattig paa fremtrædende Gravminder, udførte med nogen Kunst». Men det var også «den store Betænkelighed» at ingen kunne sikre dem varighet i lengden, selv om de med

Figur 4: Magnus Andreas Thulstrups gravminne ved Krist kirkegård i Oslo. Steinen er beskrevet som en «særdeles smuk» obelisk av labradorstein fra «Fredriksværnskanten» (15). (Foto: Øivind Larsen 2021)

«Materialets Soliditet» var nokså betrygget mot tidens ødeleggelse. Problemet var nemlig, fremhevet forfatteren, at de alle sto i fare for å bli «nedbrudte», ikke av lovløse voldsmenn, men etter kommunal foranstaltning. Når festetiden var utløpt, ville nemlig gravminnet «feies væk». Skribenten mente at det derfor kanskje ville være bedre å plassere «alle betydeligere Monumenter» på en offentlig plass (3).

Når man nå for tiden vandrer på Vår Frelsers gravlund, er det tydelig at skribentens første bekymring er den største. Mange gravminner er ustelt og det er ikke lenger mulig å lese hva som står på dem, slik tilfellet er for Niels Berner Sørenssens grav. Dette bør det gjøres noe med. Renoveringen av Frederik Holsts grav kan stå som et vellykket eksempel.

Forfatterens andre bekymring har heldigvis funnet en løsning. Vår Frelseres gravlund har over 4500 bevaringsverdige gravminner som ikke blir fjernet etter festetiden for graven har gått ut. For å bevare gravlundens historiske særpreg er det ikke tillatt å sette opp gravminner i dagens design. Man kan overta en grav med påstående gravminne, hvor den gamle inskripsjonen er fjernet (17).

Summary

On the old cemeteries Vår Frelseres gravlund (The Churchyard of Our Saviour) and Krist kirkegård (The Churchyard of Christ) in Oslo, the tombstones of the first professors of medicine in Norway are preserved. The graves of Michael Skjelderup, Frederik Holst, Niels Berner Sørensen, and Magnus Andreas Thulstrup are presented here, and call for historical reflections.

Litteratur

1. Universitetets vitenskapelige ansatte 1813–1984. Museum for universitets- og vitenskapshistorie. Universitetet i Oslo. <https://www.muv.uio.no/samlinger/vitans/> (10.8.2021).
2. Nekrolog. Michael Skjelderup. *Norsk Magazin for Lægevidenskaben* 1853, Anden Række, Syvende Bind, ss. 693–752, s. 740. <https://www.nb.no/items/51bb8061fff1d1082ea10bee93cc975ef?page=753&searchText=%C2%ABSkjelderup%C2%BB> (10.8.2021).
3. Professor Michael Skjelderups Gravmonument. *Illustreret Nyhedsblad* 14.11.1858, 7. Aarg., Nr. 46, ss. 197–8. <https://www.nb.no/items/59487028073aee1bd5f9d14e287413bd?page=203&searchText=%C2%ABSkjelderup%C2%BB> (10.8.2021).
4. Møde den 13de Januar 1858. *Norsk Magazin for Lægevidenskaben* 1858, Anden Række, Tolvte Bind, s. 522. <https://www.nb.no/items/d4d7aa098193528f80313f829cdb18bd?page=531&searchText=thulstrup> (10.8.2021).
5. Nylenna M, Larsen Ø. Redaktørene Skjelderup og Holst. I: Nylenna M, Larsen Ø. Eyr – portrett av et tidsskrift. *Michael supplement* 17/2015, ss. 55–67, s. 65. <https://www.michaeljournal.no/i/2015/10/4-Redakt%C3%B8rene-Skjelderup-og-Holst> (6.8.2021).
6. Christiania-Posten Fredag den 12te November 1858, Ellefte Aargang, No. 313, s. 3. <https://www.nb.no/items/9f958b7574eba47774eec13d04fe7652?page=1&searchText=skjelderup> (11.8.2021).
7. Professor Michael Skjelderup. I: Begravde i Oslo. Gravferdsetaten. Oslo kommune. https://www.begravdeioslo.no/maler/grav/grave_id/8281 (10.8.2021).
8. Professor Niels B. Sørensen. I: Begravde i Oslo. Gravferdsetaten. Oslo kommune. https://www.begravdeioslo.no/maler/grav/grave_id/6532 (6.8.2021).
9. Natten. I: dansk Wikipedia: <https://da.wikipedia.org/wiki/Natten> (12.8.2021).
10. Professor Frederik Holst. I: Begravde i Oslo. Gravferdsetaten. Oslo kommune. https://www.begravdeioslo.no/maler/grav/grave_id/10086 (10.8.2021).
11. Larsen Ø. Blomst på graven – nå vet vi mer om Frederik Holst (1791–1871). *Michael* 2021; 18: 364–5.

12. Jahr EH. Clara Holst: kvinnelig pionér i akademia i Norge. Oslo: Novus, 2006. <https://www.nb.no/items/fff9bb07924ceaed3a6af5eea115006?page=0> (6.8.2021).
13. Professor Magnus Andreas Thulstrup. I: Begravde i Oslo. Gravferdsetaten. Oslo kommune. https://www.begravdeioslo.no/maler/grav/grave_id/451074 (10.8.2021).
14. Møde den 9de Oktober 1889. Forhandlinger i det medicinske Selskab i Aaret 1889. *Norsk Magazin for Lægevidenskaben* 1889; 50: 157. <https://www.nb.no/items/14063b82e744d5d6ee1cfff143cb0f2?page=1125&searchText=thulstrup> (10.8.2021).
15. *Morgenbladet* (Aftennummer) Mandag den 19de Mai 1890, side 1. <https://www.nb.no/items/33f5e70263093026eeb7a081269ebf9c?page=0&searchText=thulstrup> (10.8.2021).
16. Krist kirkegård. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/helse-og-omsorg/begravelser-gravplasser-og-kremasjoner/gravplasser-i-oslo/krist-kirkegard/#gref> (11.8.2021).
17. Vår Frelser's gravlund. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/helse-og-omsorg/begravelser-gravplasser-og-kremasjoner/gravplasser-i-oslo/var-frelser-gravlund/#gref> (12.8.2021).

Erlend Hem

erlend.hem@medisin.uio.no

Erlend Hem er professor i atferdsmedisin ved Universitetet i Oslo, instituttssjef ved Legeforskningsinstituttet og redaktør i Michael.

